

Muhasebe Meslek Mensuplarında Mesleki Etik Algısı ve Bu Algının Haksız Rekabete Etkisinin İncelenmesi: Kayseri İli Örneği

Examining the Perception of Professional Ethics among Accounting Professionals and the Effect of This Perception on Unfair Competition: The Case of Kayseri Province

Yakup ÜLKER ^{ID} ^a Vahide TEKGÖZ ^{ID} ^b

^a Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İİBF, Finans ve Bankacılık Bölümü, Sivas, Türkiye. yulker@hotmail.com

^b Sivas Cumhuriyet Üniversitesi SBE, Muhasebe, Finans ve Bankacılık ABD YL Programı, Sivas, Türkiye. vahidetag@yandex.com

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
Anahtar Kelimeler: Muhasebe Mesleği Muhasebe Meslek Mensupları Muhasebe Meslek Etiği Haksız Rekabet	Amaç – Bu araştırmada temel amaç; Kayseri ilinde faaliyetlerini sürdüren muhasebe meslek mensuplarının mesleki etik algısını ve bu algı ve düşüncelerinin haksız rekabete etkilerini tespit ederek bu doğrultuda çözüm önerileri sunmaktır. Yöntem – Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Verilerin toplanması amacı ile muhasebe meslek mensuplarında etik ölçeği ve haksız rekabet ölçeği, Kayseri ilinde 322 meslek mensubuna Şubat 2024 tarihinde gönüllülük esasına göre bir anket çalışması uygulanmıştır. Bulgular – Araştırma sonuçlarına göre; unvan, eğitim durumu, yaş ve mesleki tecrübe süresi değişkenlerine göre mesleki etik ve haksız rekabet algılarında anlamlı bir farklılık bulunmazken, mükellef sayısı değişkeni açısından mesleki etik algısında anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Genel olarak meslek mensuplarının etik değerlere uyulduğu ifade edilse de, uygulamada ciddi etik sorunların yaşandığı düşünülmektedir. Uygulamada mükellef baskısı ve çıkarları doğrultusunda etik dışı davranışların yaygın olduğu görüşü vardır. Etik dışı durumlar için uygulanan ceza ve düzenlemelerin yetersiz olduğu belirtilmektedir. Tartışma – Meslek mensupları mevcut portföylerini koruma arzuları doğrultusunda etik ilkelerden uzaklaşarak haksız rekabete meyil edebilmektedirler. Çalışmada, mesleki etik algısı ile haksız rekabet algısı arasında pozitif yönlü, istatistiksel olarak anlamlı ve orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca regresyon analizi sonucunda, mesleki etik algısının haksız rekabet algısını anlamlı ve pozitif yönde etkilediği saptanmıştır ($R^2 = 0,230$). Bu durum, etik duyarlılığı yüksek bireylerin, meslekteki haksız rekabet unsurlarına karşı daha fazla farkındalık geliştirdiğini göstermektedir.
ARTICLE INFO	ABSTRACT
Keywords: Accounting Profession Professional Accountants Accounting Professional Ethics Unfair Competition	Purpose – The main purpose of this research is to determine the professional ethics perception of accounting professionals operating in Kayseri province and the effects of these perceptions and thoughts on unfair competition and to offer solution suggestions accordingly. Design/methodology/approach – The relational screening model, one of the quantitative research methods, was used in the research. In order to collect data, a survey study was conducted on a voluntary basis in February 2024 on the ethics scale and unfair competition scale among accounting professionals in Kayseri province to 322 professionals. Results – According to the research results, while there is no significant difference in perceptions of professional ethics and unfair competition based on the variables of title, education level, age, and professional experience duration, a significant difference in the perception of professional ethics has been identified based on the variable of the number of clients. Although it is stated that professional members adhere to ethical values, it is believed that serious ethical issues are encountered in practice. In practice, there is a view that unethical behaviors are widespread due to taxpayer pressure and interests. It is stated that the penalties and regulations applied for unethical situations are insufficient. Discussion – Professionals may tend to engage in unfair competition by deviating from ethical principles in line with their desire to protect their current portfolios. In the study, a positive, statistically significant, and moderate relationship was found between the perception of professional ethics and the perception of unfair competition. Additionally, the regression analysis revealed that the perception of professional ethics significantly and positively affects the perception of unfair competition ($R^2=0.230$). This situation indicates that individuals with high ethical sensitivity develop greater awareness of unfair competition elements in their profession.
Received 20 May 2025 Revised 11 August 2025 Accepted 20 August 2025	
Article Classification: Research Article	

*Bu çalışma "Muhasebe Meslek Mensuplarında Mesleki Etik Algısı ve Haksız Rekabete Etkisi Açısından İncelenmesi: Kayseri İli Örneği" isimli Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

Önerilen Atıf/Suggested Citation

Ülker, Y., Tekgöz, V. (2025). Muhasebe Meslek Mensuplarında Mesleki Etik Algısı ve Bu Algının Haksız Rekabete Etkisinin İncelenmesi: Kayseri İli Örneği, İşletme Araştırmaları Dergisi, 17 (3), 2268-2288.

1. Giriş

Çalışma yaşamında, bir mesleğin etik ilkelerinin benimsenerek etkin olarak uygulanması, mesleğin sürdürülebilirliği ve gelişimi açısından kritik öneme sahiptir. Bu açıdan, muhasebe mesleğini yürütenlerin, ilgili mevzuata titizlikle uyum göstererek sorumluluk bilinciyle hareket etmeleri, mesleğin temelini sağlamlaştıracak ve mesleğe duyulan güveni de pekiştirecektir. Meslek mensuplarının, etik değerlere göre en yüksek düzeyde profesyonellik sergilemeleri beklenmektedir. Meslek mensupları arasında haksız rekabete sebep olan bir davranış, genellikle etik ilkelerden birinin ihlali sonucu oluşmaktadır. Muhasebe meslek mensuplarının mesleki etik ilkelerini yeterince benimsememesi ve bu ilkelere uymaması meslek ve meslek mensupları için ciddi bir tehdittir ve haksız rekabet probleminin oluşmasına yol açmaktadır. Bu durum meslek mensupları arasındaki dayanışmayı zedeler, hizmet kalitesini düşürür, mesleğe duyulan itibarı sarsar ve nihayetinde meslek odalarına olan güveni olumsuz etkiler.

Muhasebe mesleği için mesleki etik anlayışının yerleşmesi ve bu konuda bir farkındalık oluşturulması mesleki itibarı artırır ve sürdürülebilirliğe katkı sağlar. Etik ilkelerden saparak mesleki faaliyetlerini sürdüren muhasebeciler, haksız rekabet ortamının oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Etik ve haksız rekabet kavramları, farklı niteliklere sahip olsa da birbirlerini doğrudan etkilemektedir. Mesleki etik algısının ve bu algının haksız rekabete etkilerinin Kayseri ilinde faaliyet gösteren muhasebe meslek mensupları bağlamında tespit edilerek bu doğrultuda çözüm önerileri sunmak araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

Çalışmada, muhasebe mesleği ve meslek etiğinin önemiyle birlikte, haksız rekabet kavramı ve buna ilişkin durumlar ele alınmıştır. Bu amaçla, Kayseri ilindeki muhasebe meslek mensuplarına yönelik bir anket uygulaması yapılmış ve mesleki etik algısının haksız rekabet üzerindeki etkisi araştırılmıştır.

Muhasebe alanında çok önemli olan haksız rekabet problemiyle ilgili literatür incelendiğinde yapılan çalışmaların olması gerekenden daha az olduğu söylenebilir. Bunlardan bazıları ise:

Ömürbek ve Türkoğlu (2013) çalışmasında; muhasebeciler arasında görülen haksız rekabeti ve sebep olan unsurları belirlemek için Isparta ilindeki 152 muhasebeciyle yüz yüze görüşmeler yapmışlardır. Muhasebeciler arasında işverenlerden alınması gereken maaş konusunda haksız rekabetin varlığı ve meslek harici yapılması yasak olan işlerin de yapılmasının haksız rekabeti artırdığına değinilmiştir. Meslek mensupları; haksız rekabeti önlemede mevzuatın yetersizliğini belirtmişler ve bu durumun mesleki itibarı zedelediği sonucuna ulaşmışlardır. Sak (2013) çalışmasında; muhasebe mesleğindeki haksız rekabeti tespit etmek, mevcut probleme çözüm sunmak için muhasebecilere anket uygulamıştır. Asgari ücret tarifesine uymamak, kaçak olarak açılan ofisler, mesleki ruhsatın kiraya verilmesi ve bütün muhasebe iş ve işlemlerinin yükümlülüğünü alan denetim kurumlarının haksız rekabete sebep oldukları tespitini yapmıştır. Ayrıca odalarının herhangi bir soruna çözüm bulmak için yeterli düzeyde çaba göstermediği hususları vurgulanmıştır. Akpolat (2015) çalışmasında; muhasebe mesleğindeki haksız rekabet problemi ve buna sebep olan unsurlar olarak; etik kurallara uymamanın ve mesleğe yeni başlayanların haksız rekabete eğilimi olumsuz yönde etkilediği hususlarına değinilmiştir. Kısakürek ve Akarsu (2015) çalışmasında; muhasebe çalışanlarının muhasebedeki haksız rekabet suçuna ilişkin fikirleri, bilgileri ve algılarını tespit etmek için Sivas ilindeki muhasebe çalışanlarına anket yapmışlar ve yaşanan haksız rekabet problemini hem sebepleri hem de boyutları ile ele almışlardır. Araştırmada haksız rekabet sorununun meslekte nispeten de olsa varlığı belirlenmiştir. Kurnaz, Altunal ve Özbek'in (2016) Kütahya ilindeki muhasebe meslek mensupları üzerinde yaptıkları çalışmalarında, haksız rekabet ile mücadele uygulamasının yeterlilik ve etkinlik seviyesini ölçmüşlerdir. Araştırmada, haksız rekabet ile mücadele uygulamasının muhasebecilere bazı konularda kolaylık sağladığına değinilmiştir. Ayrıca haksız rekabet probleminin çözümü için bu uygulamanın Hazine ve Maliye Bakanlığı, Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu, Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu ve Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği vb. kuruluşlarla senkronize şekilde çalışılması durumunda daha net çözüm yolları sunabileceğini önermişlerdir. Tugay ve Kılıç (2017a); Antalya, Isparta ve Burdur illerindeki muhasebecilerin etik algılarıyla ilgili kuramsal yaklaşımları değerlendirdikleri çalışmalarında muhasebeciler arasındaki haksız rekabeti azaltmada ahlaki eğitimin ve bu eğitim sonunda imzalanan ahlaki sözleşmenin katkıda bulunacağını vurgulamışlardır. Dikmen (2019); Giresun'daki 40 muhasebeci ile yaptığı çalışmasında, mesleki tecrübe temelinde haksız rekabet etkenleri analiz edilmiştir. Çalışmada farklı tecrübe süreleri olan muhasebe çalışanlarının haksız rekabete karşı bakış açılarında da farklılıklar olduğunu tespit etmiştir. Uysal (2019); Trabzon ilindeki meslek mensuplarının etik algıları ile

haksız rekabete karşı gösterdikleri hassasiyet arasındaki ilişkiyi tespit etmeyi amaçladığı çalışmada, mesleki etik algısı ile haksız rekabete karşı gösterilen hassasiyet arasında pozitif yönlü ve orta şiddette bir ilişki olduğunu öne sürmüştür. Araştırmasında etik algısı yüksek olan bireylerin haksız rekabete eğilimden kaçındıkları (haksız rekabete karşı duyarlılığın artması) sonucuna varılmıştır.

Araştırmada; Muhasebe meslek mensuplarında mesleki etik algısının haksız rekabete etkisi var mıdır ana hipotezi yanında; Muhasebe meslek mensuplarının mesleki etik algıları farklılaşmaktadır, Muhasebe meslek mensuplarının haksız rekabet algıları farklılaşmaktadır, Muhasebe meslek mensuplarının mesleki etik ve haksız rekabet algısı demografik özelliklere göre farklılaşmaktadır ve Muhasebe meslek mensuplarında mesleki etik algısının haksız rekabete etkisi vardır hipotezleri oluşturulmuştur.

2. Muhasebe ve Muhasebe Mesleği

Muhasebe, finansal verileri üreten ve denetleme görevi yapan bir uygulamadır. İşletmeyle ilgili kişi ve kuruluşların kararlarını etkileyen sosyo-ekonomik olarak önem arz eden bir meslek özelliği taşır.

2.1. Muhasebe ve Önemi

Muhasebe bilim dalı olarak; işletmelerin ve diğer finansal kurum ve kuruluşların, sermayeleri ile varlıklarındaki değişiklik gösteren, mali nitelik taşıyan durumların “kaydedilmesi, sınıflandırılması, özetlenmesi, analiz edilerek raporlanması ve yorumlanması” sağlar (Gücenme, 1994: 5). Muhasebenin elde ettiği finansal değer taşıyan verinin ilgili kişilere veya kurumlara iletimi muhasebe raporlarıyla gerçekleştirilir. Bu veriyi; işletmeler, denetçiler, devlete bağlı muhasebe kuruluşları ve muhasebe sistemini düzenleme görev ve yetkisi olan kurumlar üretir. Muhasebenin oluşturduğu bilgiyi ise yine işletmeler, denetçiler, devlete bağlı kuruluşlar, muhasebe sistemini düzenleme görev ve yetkisi olan kurumlar, yatırımcılar, kredi kuruluşları gibi işletmeyle ilgili olan bütün taraflar kullanır. Muhasebece sağlanan bilgiler, bilgiyi kullanan tarafların kararlarını etkiler. Bu sebeple muhasebe bilgilerinin “içerikle ilgili olması, anlaşılır, güvenilir, eksiksiz, objektif, kıyaslanabilir olması ve zamanında hazırlanması” gibi özellikleri bulunmalıdır (Kısakürek ve Pekcan, 2005: 120). Muhasebe, mali bir alt yapı unsuru olarak ülke kalkınması ve gelişmesi için önemlidir.

Muhasebe sisteminin uygulanabilirliği, ülkenin finansal anlamda gelişiminin göstergesidir. Bir ülkedeki en küçük işletmeyi incelemek, söz konusu ülkenin muhasebeye gösterdiği saygıyı, verdiği değeri ve ülkenin gelişmişlik seviyesini belirlemede etkili bir yöntemdir (Yılmaz ve Kaya, 2014: 26). Muhasebe bilimi finansal açıdan yöneticilere karar vermeleri gerekli konularda yardımcı olur (Özer ve Uyar, 2010: 90). İşletmeler için muhasebenin önemi şunlar olabilir:

- İşletmenin mali durumuyla ilgili bilgiler verir,
- Bütçe planlamasında bir rehber olarak faaliyet gösterir,
- Kanuni yükümlülükler için uyum sağlayıcıdır,
- Raporlama fonksiyonu ile önceki dönemlere yönelik kayıtlar ile kıyaslama imkânı sunar,
- İşletmenin finansal durumunu dikkate alarak geleceğe dönük planlamayı kolaylaştırır,
- Yöneticilerin uygulayacağı politikalar için belirleyici etkiye sahiptir.

2.2. Muhasebe Mesleği ve Sorumlulukları

Muhasebe, gelişmiş meslek grupları arasındadır ve uzmanlık gerektirir. Muhasebe mesleği oluşturduğu tüm finansal verilerin analizini raporlayarak, firmalar ve ilgili tüm muhataplara bilgileri verir; finansal, teknolojik ve sosyal alanlarda yaşanan gelişmeler sonucunda değişen ve gelişen bir meslektir (Marşap, 1996: 119). Muhasebe mesleği; bir ülkenin finansal yapısı içindeki işletme, vakıf, sendika gibi mali kuruluşların mali nitelikli işlemlerini kanun ve düzenlemelere, kurallara ve metotlara uygun, tarafsız ve güvenilir şekilde kaydeder, tasnif eder, özetler, çözümleme yapabilir, sunduğu raporlar ile bu raporları yeri geldiğinde yorumlayabilir (Akay, 2002: 77).

Muhasebe mesleğine sahip birey; eğitim ve stajlarla öğrendiği bilgi, tecrübe ve kabiliyetlerini kanunlar ile mesleki kısıtlamaların yaptırımı doğrultusunda bu alanda hizmet veren işletme, kamu veya halk gibi ilgili muhataplara anlayacakları ve hayata uyarlayabilecekleri şekilde sunan uzmandır (Karasioğlu ve Altan, 2004: 53). Muhasebe ile ilgili muhatapların faydalanacakları muhasebe verisini alanında uzman olan muhasebe personeli tasnif eder, özetler ve ilgili tüm muhatapların kullanabilmesine elverişli hale getirir (Yardımcıoğlu vd., 2006: 171). Muhasebecinin kendisine, kamuya, meslek kuruluşlarına, firmalara ve diğer ilgililere karşı icra

ettiği mesleğin gereği olarak sorumlulukları vardır. Muhasebe çalışanı, bu muhataplar arasında her sınıfı memnun edecek şekilde (sosyal sorumluluk kavramı gereğince) denge kurmakla yükümlüdür. Bu yükümlülükler; meslek mensubunun; kendisine, firmalara, meslek kuruluşlarına, kamuya ve topluma karşı sorumluluklarını ifade eder (Civelek ve Durukan, 1997: 131-132). Şirketlerin finansal tabloları doğru şekilde sunulduğu ölçüde milli gelir ve katma değer hesaplamaları da doğru sonuçlanır. Yatırım tahminleri daha yerinde yapılabilir ve uygun stratejiler oluşturulabilir, devletin üstlendiği sosyo-ekonomik faaliyetler en iyi şekilde sürdürülebilir. Bu sayılanlar muhasebecilerin önemini vurgulayarak onlara olan ihtiyacı gösterir.

2.3. Muhasebe Meslek Mensubu

Muhasebe meslek mensupları; “muhasebe mesleğini profesyonel bir uğraş olarak yapanlar ve ayrıca bu mesleği yapma ehliyetine haiz olanlar” şeklinde ifade edilmektedir. Ülkemizde muhasebe meslek mensubu unvanları 3568 Sayılı Kanunda; Serbest Muhasebeci (SM), Serbest Muhasebeci Mali Müşavir (SMMM) ve Yeminli Mali Müşavir (YMM) olarak belirlenmiştir. Ancak 2008 yılında 5786 sayılı kanun ile “Serbest Muhasebeci” unvanı kaldırılmıştır. Muhasebeciler; girişimciler, şirketler ve kamu kurumları arasında aracı konumundadır. Bu kişiler, şirketlerin ekonomik faaliyetlerinin düzenli, planlı ve etkin şekilde yürütülmesini sağlarken; aynı zamanda denetim yetkinlikleri sayesinde, devletin temel gelir kaynaklarından biri olan verginin doğru ve zamanında tahsil edilmesine de katkıda bulunurlar. Bu yönüyle muhasebecilerin, hem özel sektörün sürdürülebilirliği hem de kamu maliyesinin işleyişi açısından kritik rolleri vardır.

Türkiye’de muhasebe mesleği 13 Haziran 1989’da 3568 Sayılı “Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu” ile birlikte yasal statü kazanıp, meslek dalı olmuştur (Kutlu, 2008: 65). Her meslekte olduğu gibi muhasebeci de mesleğin gereklerini yerine getirebilmesi için kişisel ve teknik yetkinliklere sahip olmalıdır. Muhasebecilerin sahip olduğu bu bilgi, görgü ve yetkinlikleri mesleki gelişimlerine katkı sağlar (Akdoğan, 2003: 24). Muhasebecilerin görevleri şöyle ifade edilmektedir (Bektöre vd., 2010: 23):

- Denetim ve bütçeleme için bilgi üretir,
- Yönetim faaliyetlerini takip eder ve muhasebe politikalarını oluşturur,
- Finansal faaliyetleri yürütür ve finansal raporları oluşturur,
- Hesap planını tasarlar,
- Vergi işlemlerini yürütür ve beyannameleri düzenler.

Bu doğrultuda muhasebecilerin hem teknik konularda yeterli bilgiye sahip olması hem de çeşitli niteliklere sahip olması gerekir. Bu nitelikler ise; doğruluk, yaratıcılık, sürekli öğrenme, genel bilgi, işletme ile ilgili bilgi, iletişim kabiliyeti şeklinde sayılmıştır (Akdoğan, 2003: 25). Muhasebe işlemlerinin sağlıklı şekilde yürütülmesi için muhasebeciler bilgi birikimine ve isteğe de sahip olmalıdırlar (Çukacı, 2006: 95-96). Mükellefle vergi dairesi arasında köprü görevi gören muhasebecilerin kamuya yönelik sorumluluklarını en iyi şekilde yerine getirebilmeleri yani finansal verileri doğru ve güvenilir olarak sunabilmeleri, mesleki bilgi ve beceriye sahip olmalarının yanında tecrübe ve *mesleki etik kurallara* uyumlarına da bağlıdır (Bilen ve Yılmaz, 2014: 58-59). Muhasebeciler kendi alanları yanında hukuk, finans ve ekonomi alanında da bilgili olmalıdır. Meslekte tecrübe sahibi olmak kadar, mutlak bir sorumluluk bilinci ve sır saklama gerekliliği de ön planda olan, hatayı kaldırmayan yorucu bir meslektir (Kutlu, 2008: 75-76). Ulusal ve uluslararası muhasebe standartları, ilkeler, gelenekler ve mesleki ahlak muhasebeciler için kuralları ve sınırları belirler.

Muhasebecilerin, mükellefleri yanında devlete, topluma ve mesleki kuruluşlara karşı taşıdıkları sorumluluklarla birlikte bu gruplarla sorunları da olabilir. Meslek mensupları kamu hizmetini yaparken, olaylara hem mükellef hem de hazine açısından bakmalıdırlar (Bilen ve Yılmaz, 2014: 59).

3. Muhasebe Mesleğinde Etik

Etik kavramı; değer yargıları, insan yaşantısında toplum tarafından kabul gören kurallar bütünü ve en geniş görevler bilimi olarak tanımlanmaktadır. Etik sorumluluk duygusu ile pekiştiği için kişi ne kadar sorumluluk sahibi ise etik kurallara da o kadar kolay uyum sağlar. Meslek söz konusu ise; kişinin çalıştığı birime, devlete ve topluma karşı hissettiği sorumluluk ne kadar yüksekse, etik kurallara uyum da o kadar kolay olur (Genç, 2019: 150). Etik, kanunlarca denetlenmemesine karşın, kanunlar ile belirlenmiş olan standartlardan daha yüksek standartları karşılayan, genel kabul görmüş ve önerilen davranış şekilleri olarak ifade edilmektedir

(Aktaş, 2014: 23). Etiğin temelinde bireyin kendisine ve diğer insanlara karşı sahip olduğu saygı ve dürüstlük olguları bulunmaktadır (Sayım, 2011: 43).

3.1. Etik İlkeleri

Etik kavramı muhasebe ile birleştğinde etik ilkeler temelinde incelenir. Muhasebe etiği, muhasebe mesleğinde; dürüstlük, tarafsızlık, bütünlük, sorumluluk gibi standartların benimsenmesini gerektirir.

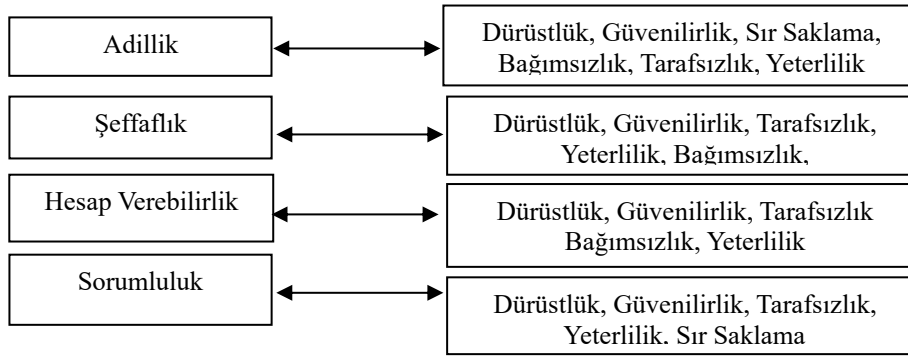
Muhasebe etiği, mali bilgilerin gerekli niteliği taşıması için şu ilkeleri içermelidir (Saban ve Atalay, 2005: 52)

- **Tarafsızlık:** Muhasebeciler, işletme menfaatlerini gözetmeden objektif davranmalıdır.
- **İşlem kaydı:** Muhasebeciler, işlemleri doğru ve tam olarak kaydetmeli ve raporlanmalıdır.
- **Mahremiyet:** Muhasebeciler, finansal bilgileri sadece işletmeyle ilgili kişilere sunmalıdır.
- **Uygunluk:** Muhasebeciler, finansal raporlama standartlarına uygun hareket etmelidirler.
- **Sorumluluk:** Muhasebeciler, mali bilgilerin doğru ve güvenilirliği için tedbirleri almalıdır.

Bu ilkeler, muhasebe mesleğinin itibarını korumak ve finansal bilgilerin doğru, adil ve güvenilir şekilde sunulmasını sağlamak için önemlidir.

3.2. Muhasebe Mesleğinde Etiğin Önemi ve Mevzuatı

Muhasebe mesleği özel ihtisas gerektiren, çok tarafı ilgilendiren ve etiğe en çok ihtiyaç duyulan meslekler arasındadır. Muhasebenin *sosyal sorumluluk kavramı* gereğince meslek mensubu etik olanı yapmalı ve kamu faydasını gözetmelidir. Meslek; teknik uzmanlık ile birlikte etik kurallar çerçevesinde sosyal sorumluluk bilinci ile yürütülmelidir. Meslek mensupları faaliyetlerini Şekil 1'deki kurallara uyarak yürütmelidir.

Şekil 1: Muhasebe Mesleğindeki Kurallar

Kaynak: Yılmaz ve Kaya, 2014: 31

Maliye Bakanlığı tebliğlerinde muhasebe meslek mensuplarının sosyal sorumluluk bilincinde tarafsız ve tutarlı olması hususlarına değinerek etik vurgusu yapılmaktadır. Aynı zamanda 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu içinde muhasebecilik mesleği etiğine ilişkin ifadeler vardır. Örneğin, bağımsız denetim gerçekleştiren kurum ve kuruluşların denetçi olarak çalışan ve yöneticilerinde bulunması gereken nitelikler arasında *bağımsız görüşe sahip olma, ticari faaliyet yasağı, reklam yasağı, sır saklama becerisi* gibi özellikler vardır.

TÜRMOB 1 no'lu meslek kararında emanet para alınırken makbuz düzenlenmesi gerektiği belirtilmiş ve 5 numaralı karar tamamen mesleki etik kurallarına ayrılmıştır. Tarafsızlık, sorumluluk, kaşe, unvan kullanımı ve benzeri pek çok faaliyete ilişkin etik kuralları bu kararda sıralanmaktadır. 6 numaralı meslek kararında ise kişinin kendisinin ya da mesleğinin reklamını yapması yasaklanmıştır. Meslek mensuplarının; mesleki faaliyetlerinde uyacakları etik ilkeler hakkındaki yönetmelikte etik kurallar detaylıca anlatılmaktadır. Dürüstlük, tarafsızlık, mesleki yeterlilik ve özen, gizlilik ile mesleki davranış konularında kurallar ve öneriler sunulmuştur (Sakarya ve Kara, 2010: 61-62).

3.3. Etik İkilem

Muhasebeciler, sıklıkla etik ikilemlerle karşılaşır. Etik ikilem, bir kişinin karşı karşıya kaldığı iki veya daha fazla değer veya davranış arasında tercih yapması gerektiği bir durumdur. Muhasebecilerin etik ikilemleri; işlerinde dürüst, saygın ve doğru hareket etme veya yüksek kazanç elde etme gibi konuları içerir. Çeşitli sosyal

baskılar, kişisel sorunlar ya da işverenler ile etik ve ahlaki değerler ikilemi oluşturan ana unsurlardır (Kutlu, 2008: 152). Meslek mensuplarının sorumlulukları ve çıkar çatışmaları etik ikilemi doğurabilir. Örneğin, bir muhasebeci, işletme yönetim kurulunun finansal tabloların manipüle edilmesi isteğiyle karşılaşabilir. Bu durumda muhasebeci; finansal tabloların dürüst ve doğru şekilde hazırlanması konusundaki mesleki sorumluluğu ve bağlılığı ile yönetim kurulunun istekleri arasında bir çıkar çatışması yaşayabilir ve etik ikilemle karşılaşabilir. Muhasebeci mükellefin yanlış beyan vermesi veya hile yapması durumunda nasıl davranacağı durumları ile karşılaşabilir. Muhasebeci mükellef hilesini bildirmesi veya işi bırakması arasında tercih yapması gerekebilir. *Bu durumlarda muhasebeciler mesleki etik kurallara uymalıdır.*

4. Muhasebe Mesleğinde Haksız Rekabet

Mesleki anlamda rekabet; meslek çalışanlarının belli kurallar ve ilkeler çerçevesinde hem mesleki işlemlerinde hem de personellerin kendi aralarında hür iradeleriyle finansal kararlar almalarını sağlayan bir yarıştır (Arıkan, 2015: 14). Muhasebe alanındaki rekabet ise; mesleki çerçevede belirlenip yürürlüğe konulan kanunlar ve yasalar dâhilinde, tertip ve içeriğin herkese açık olacağı şekilde dürüstlük ilkesine dayanan yarışın adıdır (Baraz, 2010: 5). Rekabet yoksa haksız rekabet olmaz.

Muhasebe mesleğinde haksız rekabetin varlığı için, mali işlemler olmalıdır. Böylece haksız rekabet; mali rekabetin iyi niyet ilkelerine aykırı, yanıltıcı davranışlarda bulunarak suiistimal edilmesidir. Aslında haksız rekabetin dayanak noktası mali değil etik olduğu söylenebilir. Haksız rekabeti engelleme amacı; kişi veya işletmelerin mağduriyetini engellemek ve haklarını korumaktır. Muhasebe mesleği sosyal sorumluluk gerektirir ve kamuoyuna karşı yükümlüdür. Böylesine önem taşıyan bir mesleği yapan personellerin sık aralıklarla ve titiz şekilde denetiminin yapılması, mesleğin doğru ifa edilmesinde önemlidir.

Muhasebenin denetlenip kontrol edilmesinde, finansal verileri barındıran raporların Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine uygunluğu sağlanmalıdır. Mali tabloların doğru ve güvenilir olmasını sağlamak için raporlara kaynak teşkil eden; kayıt, evrak ve diğer veriler üzerinde sistemli bir denetim yapılarak raporlanması gerekir. Bu bağlamda hem meslek çalışanları hem de muhasebe mesleği titizlikle ve sık aralıklarla denetlenmelidir. Nitekim sistemde tespit edilen haksız rekabet yollarından biri de gerçeği yansıtmayan mali raporlar sonucu ağlanan haksız gelirdir (Başpınar, 2005: 51). Bu şekilde gerçekleşen haksız eylem ile hem haksız kazanç sağlanmış olur hem de vergi kaçırmak suretiyle de kamuoyuna ve devlete karşı suç işlenmiş olunur. Muhasebe süreçleri muhasebe mesleğinin kalitesi için mevzuatta belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde denetlenmelidir. Aksi takdirde haksız eylem, muhasebe mesleğini zedeler ve raporlama ve bilgilendirmeler olumsuz yönde etkilenir (Sak, 2013:1-9). Haksız rekabet şu durumları doğurabilir:

- Meslekte hizmet standartları düşebilir ve meslek çalışanlarının maddi kayıpları oluşabilir,
- Meslek odaları ve muhasebe mesleği itibar ve güven kaybı yaşayabilir,
- Meslek odalarının mükellefler ve halk nezdinde söz sahibi olma yetkisi zorlaşabilir,
- Meslek mensupları arasındaki mesleki ve sosyal dayanışma bozulabilir.

Meslek bilincinin kaybedilmesiyle işlemler kötüye kullanılabilir. Örneğin; bir şirket başka şirket mükellefini tarafına çekebilir, mükellef kaybetmemek adına finansal tablolarda yanıltıcı bilgiler vererek manipülasyon yapabilir. Böylece vergi kaçırma ve gelir dağılımı olumsuz etkilenir ve muhasebeciliğe güven sarsılır.

4.1. Haksız Rekabet İle İlgili Düzenlemeler

Haksız rekabete karşı tedbir almak ya da mevcut bir haksız rekabeti ortadan kaldırmak için rekabetin kesin çizgilerini belirleyen düzenlemeler vardır. 3568 Sayılı Kanunda “*bu kanun kapsamında ruhsat almış, muhasebe meslek mensuplarının hem kendi aralarında hem de mükellefleri ile kurdukları ilişkilerde haksız rekabet ortamının önlenerek dürüst ve doğru rekabetin sağlanabilmesi, meslek çalışanlarının iş yapabilmek için reklam mahiyetinde halka sundukları iş ve işlemlerinin kapsamları, sınırları ve ilkelerinin kararlaştırılması*” şeklindeki ifade ile amaç belirlenmiştir. Mevzuata göre haksız rekabet olarak görülen durumlar üç başlık altında toplanmıştır:

4.1.1. Meslek Çalışanlarının Kendi Arasında ve İşveren ile İlişkilerinde Haksız Rekabet

Muhasebe mesleğine mensup kişilerin 3568 Sayılı Kanuna göre aşağıdaki halleri meslek çalışanları arasında ve işveren ile ilişkilerinde haksız rekabet suçunu oluşturur;

- Muhasebe ve denetleme kuralları dışına çıkmak, iş ve işlemlerinde itina göstermemek,
- Başka bir meslek mensubu ile sözleşmesi bulunan işverenleri yeni bir sözleşme yapmaya ikna etmek için mevcut sözleşmeye aykırı davranmaya ya da sözleşme feshine çalışmak,
- İzin almaksızın çalışmak, ruhsatı olmadığı veya bir süreliğine durdurulma kararı verildiği halde doğrudan veya dolaylı yöntemlerle mesleğini yapmaya devam etmek,
- Ruhsatları iptal olmuş veya geçici olarak askıya alınmasına rağmen unvanında, yaptığı ilan ve reklamlarda, halen çalıştığı izlenimini vermek,
- Ruhsatının kiraya verilmesi ya da farklı çıkarlar doğrultusunda muhasebe mesleğinde çalışmadığı halde bireylere çalışma imkânı vermek,
- Meslekten men edilenleri göreve almak ya da bu bireylerle nasıl ve ne amaçla olduğuna bakılmaksızın direkt/endirekt şekilde beraber çalışılmak,
- İlgili kişi ve kurumları yanlışlığa uğratacak şekilde gerçek verilerle alakasız evrak düzenlemek ve bu evraklara onay vermek,
- Bir personele görevini yaparken mesleki sorumluluklarına aykırı davranış sergileyebilecek şekilde direkt/endirekt yöntemler ile öneride bulunmak ve bu durumdan menfaat sağlamak,
- Muhasebe personellerini herhangi bir şekilde çalışanların ya da işverenlerin işyeriyle ilgili sırlarını öğrenmeye ve açığa çıkarmaya yönlendirmek,
- Yönetmelik kurallarının hükmedici olmasına rağmen bunlara karşıt davranarak çalışanlar arasında kendini ön plana çıkararak haksız yollarla avantajlı hale gelmek,

Yukarıda bahsi geçen maddeler haksız rekabeti oluşturan hallerdir. Muhasebe çalışanları görevlerini yerine getirirken bahse konu bu yasaklı hallerden kaçınmaları gerekir.

4.1.2. Ücret ve Diğer Mali Nitelikteki Uygulamalar İle Haksız Rekabet

SMMM odasınca belirlenen ücret tarifesinden daha uyguna yapılması, hizmet niteliğinin asgari seviyenin altında olduğunu gösterir. Bu sebeple ücret rekabeti onay verilecek bir durum değildir (Çokgezen ve Toksoy, 2013: 19). Meslek mensupları fiyat ve mali nitelikli uygulamalarda haksız rekabete yol açacak fiil ve davranış sergileyemezler. Aşağıdaki durumlar fiyat ve mali nitelik taşıyan işler için haksız rekabet suçunu oluşturur:

- Belirlenen asgari fiyatın da altında ücrete çalışmak ya da tamamen ücretsiz hizmet sunmak,
- Fiyat tarifesinde yapılan güncellemeler saklı kalmak şartıyla, verilecek hizmet ya da iş bitiminde elde edilen çıkar üzerinden işveren ile ortaklık kurmak adına sözleşme yapmak,
- Bir meslek mensubuna ücretini ödememiş olmasına rağmen o işverene hizmet sunmak,
- İşverenlerden nakit avans alarak, buna karşılık gerçek dışı makbuz veya fatura düzenlemek,
- Sözleşme değerinden daha düşük fiyatta fiş, fatura düzenlemek ya da herhangi bir belge düzenlememek suretiyle mali sorumluluklarını gerçekleştirmemek,
- Üçüncü şahıslarla; para kazanmak, çıkarlar elde etmek amacıyla sözleşme yapıp iş almak,
- İşverenlerle çıkar sağlama vaadinde bulunarak / çıkar sağlayarak sözleşme yapıp iş almak,
- İşverenlere ait ve gizli kalması gereken bilgileri ifşa etme tehdidiyle menfaat sağlamak,
- Personelleri meslek yönetmeliğinde belirlenen maaş ve sosyal haklardan mahrum bırakmak ya da giderleri azaltmak için yasal yükümlülüklerin dışında hareket etmek,

4.1.3. Reklam Yoluyla Haksız Rekabet

Muhasebe mesleği ile ilgili yanıltıcı reklam konusu 3568 sayılı kanunda ilgili maddelerce ele alınıp değerlendirilmiştir (Yahyaoğlu ve Korkmaz, 2011: 2-3). 3568 S.K.'nın 45. Md. uyarınca meslek mensupları; iş yapabilmek için reklâm faaliyetlerinde bulunamazlar, ofis tabelası ya da kartvizitlerde ruhsatname ile verilen mesleki unvanları haricinde bir unvan yazamazlar. Meslek odaları reklam gibi pazarlama stratejilerinin

mesleğin itibarını zedeleyeceği görüşündedir (Çokgezen ve Toksoy, 2013: 24). Aşağıdaki durumlar reklam yoluyla haksız rekabet suçunu oluşturur:

- Çalışanların dürüstlüğü, güvenilirliği ve objektifliği hakkında asılsız beyanlarda bulunmak,
- Çalışanların yaptıkları işleri, hizmetlerini yanlış, aldatıcı veya asılsız şekilde kötülemek,
- Çalışanlar ile ilgili asılsız ihbarda bulunmak ve şikâyetçi olmak,
- Yapılan iş ya da hizmetlerle ilgili gerçeğe aykırı veya aldatıcı beyanlarda bulunmak,
- Ruhsat ile verilmeyen meslek unvanına sahip olduğunu öne sürerek bu unvanı kullanmak,
- Yasa ve mevzuatla belirlenen esaslara uymaksızın reklam yapmak,
- Mesleki ya da akademik unvanı haricinde varsa sahip olduğu diğer unvanları kullanmak.

3568 Sayılı kanun gereğince haksız rekabette zaman aşımı beş yıl olarak belirlenmiştir. Suç niteliğine göre ayrıca bir zaman aşımı süresi belirlenmişse, işlenen suç buna göre değerlendirilerek zaman aşımı uygulanır. Şikâyet dilekçesi Oda tarafından kayıt altına alındığı tarihten itibaren zaman aşımı durur.

4.2. Haksız Rekabette Odaların Hak ve Sorumlulukları

Haksız rekabetin önlenmesinde çalışanlar ve mükellefler kadar odalar da yükümlüdür. Odalar, meslek çalışanlarının ekonomik çıkarlarını korumak için, haksız rekabet durumlarında kanun çerçevesinde kendisine verilen yükümlülükleri yerine getirmelidir. 3568 Sayılı Kanunun 14. Md. uyarınca;

- Gerçekleştirilen fiilin haksız nitelik taşıyıp taşımadığının tespiti,
- Haksız rekabetin yasaklanıp durdurulması,
- Haksız rekabet sonucu elde edilen gelire el konulması, haksız rekabet yanlış ya da aldatıcı beyanlar yoluyla yapılmış ise odalar bu noktada devreye girer. İlgili beyanların düzeltilmesine ve bu konuda davalar açmaya yetkilidirler.

Haksız rekabet sebebi ile müşteri portföyü, kişinin güvenilirliği, mesleki prestiji, iş/işlemleri ya da diğer ekonomik çıkarları zarar gören veya görme tehlikesi bulunan meslek çalışanı; ilgili odaya şikâyet dilekçesi verebilir. 6102 Sayılı TTK'da yer alan dava hakkı ile hukuki yola başvurulabilir.

4.3. Muhasebe Mesleğinde Haksız Rekabetin Sebepleri

Muhasebe alanındaki haksız rekabet; meslek mensuplarının etik ilkelerden uzaklaşmaları yanında meslekteki yapısal ve ekonomik sorunlardan kaynaklanmaktadır.

Etik ilkeleri dikkate almayan, bu ilkeleri benimsemeyen meslek çalışanları haksız rekabet suçuna eğilimli olmakla beraber bu suçu daha kolay işleyebilecektir. (Akpolat, 2015: 36). Haksız rekabete yol açan ve önemli olduğuna kanaat getirdiğimiz bazı sorunların muhasebede haksız rekabete hangi şekilde zemin hazırladıkları aşağıda verilmiştir (Topçu, 2010: 38).

- Tahsilat sorunu,
- Meslek mensuplarının sayısındaki artış ve bazılarındaki bilgi eksikliği,
- Yeni işe başlayan meslek mensuplarının sebep olduğu haksız rekabet,
- Kapasitesinin üstünde iş kabul eden meslek mensupları,
- Kamu denetiminin yetersiz düzeyde olması,
- Ekonomide yaşanan krizler ve ekonomik yapıdaki değişimler.

4.4. Haksız Rekabetin Muhasebe Mesleğindeki Olumsuz Sonuçları

Muhasebe mesleğiyle uyuşmayan birçok durumun oluşmasına sebep olan haksız rekabet durumu hem mesleğe hem de meslek çalışanlarına önemli zararlar vermektedir (Arı, 2011: 66). Haksız rekabetin olumsuz sonuçlarından ilk başta etkilenen grup muhasebe çalışanları olacaktır. TTK ya da Türkiye Borçlar Kanunu kapsamında suçu işleyen hakkında yasal süreç başlatılarak idari inceleme yapılır ve disiplin soruşturması

geçirir ve alınacak cezalar siciline işlenir (Çekici, 2009: 90). Haksız rekabet suçuna maruz kalarak işinden olan çalışan ise gerek finansal gerekse de sosyal açıdan kayıp yaşar. Haksız rekabet muhasebe çalışanlarının kendi aralarında mesleki ve sosyal birliktelik bilincini bozar. Ayrıca birbirlerine duydukları güveni sarsarak işlerinden alacakları verimi olumsuz etkiler. Bir kural veya düzenlemeyi göz önüne almaksızın sadece iş sayısını artırma amaçlı haksız rekabet; hizmet standardını düşür, muhasebe çalışanlarının toplumdaki mesleki itibarına zarar vererek meslek ile ilgili olumsuz bir yargı oluşturur. Bu durumlar mesleğin sürdürülebilirliğinin ve esaslarının sarsılması ve sorgulanmasına sebep olur. Bunun yanı sıra, çözümün en büyük parçası olması gereken ilgili meslek odalarının devlet nezdinde saygınlığını kaybetmesine sebep olabilecek ve mevcut problem üstünde söz sahibi olma yetkisini de zora sokacaktır.

Ayrıca meslekteki haksız rekabetin hem toplum düzenini bozan hem de toplum gelirini olumsuz yönde etkileyen rolü bulunmaktadır (Çekici, 2009: 90). Meslek standartlarını önemli ölçüde etkileyen haksız rekabet, muhasebe fonksiyonlarının sağlıklı ve verimli şekilde sürdürülmesine engel olur (Akpolat, 2015:1). Sonuçta doğru veri sunması gereken muhasebe asli görevinden uzaklaşarak toplum çıkarlarını zedeler.

4.5. Muhasebe Mesleğinde Haksız Rekabet Davranışının Yaptırımları

Muhasebecilerin disiplin kuralları 3568 Sayılı Kanun kapsamında düzenlenmiştir. Uygulamadaki disiplin yönetmeliği güncellenerek 2015 yılında 29435 No'lu Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Ekergil, 2017:330). Haksız rekabete yol açan muhasebeci beş farklı yaptırımla karşılaşabilir:

- **Uyarma:** Meslek mensubuna, mesleğini icra ederken daha özenli ve dikkatli davranmasının şart olduğunun yazılı olarak tebliğ edilmesidir.
- **Kınama:** Meslek mensubuna, görevini yapma veya davranışları konusunda kusurlu hareket ettiğinin yazılı olarak tebliğ edilmesidir.
- **Geçici Olarak Meslekten Menetme:** Unvanı saklı kalmak kaydıyla 6 (altı) aydan az veya 1 (bir) seneden fazla olmamak şartıyla meslekten men etmedir.
- **Yeminli Sıfatını Kaldırma:** Yeminli Mali Müşavir'in yeminli sıfatı ve mührünün alınmasıdır.
- **Meslekten Menetme:** Muhasebecinin ruhsatına el konularak görev yapmasına izin verilmemesidir.

Haksız rekabeti oluşturan tüm davranış ve fiiller ile reklam yasağı kapsamına giren haller disiplin cezasını gerektirir. Bu suçlar ceza ve hukuk mahkemelerince değerlendirilir (Arı, 2011: 68).

5. Araştırma Yöntemi

Bu başlık altında araştırmada kullanılan yöntemle ait bilgiler verilmiştir.

5.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeline dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. İlişkisel tarama modeli, iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişki düzeyini belirlemeye yönelik bir araştırma desenidir. Bu model kapsamında, değişkenler arasındaki birlikte değişim durumu istatistiksel olarak analiz edilmekte ve bu değişimin yönü ile gücü değerlendirilmektedir (Karasar, 2016).

Çalışmada, muhasebe meslek mensuplarının mesleki etik algıları ile haksız rekabet algıları arasındaki ilişki incelenmiş; bu iki değişken arasındaki doğrusal ilişki düzeyi korelasyon ve regresyon analizi yöntemleriyle test edilmiştir. Bu bağlamda, araştırma ilişkisel tarama modelinin temel özelliklerini taşımakta ve nedensellikten ziyade değişkenler arasındaki ilişki düzeyine odaklanmaktadır.

5.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Kayseri Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odasına kayıtlı meslek mensupları oluşturmaktadır. Kayseri ilinde odaya kayıtlı 1919 meslek mensubu bulunmaktadır. Araştırma evreninin bilindiği durumlarda, seçilen örneklem büyüklüğünün tespiti için aşağıdaki formül kullanılabilir (Arslan ve Demir, 2022: 72-73; akt.: Günel, 2024).

$$\frac{N \cdot t^2 \cdot p \cdot q}{d^2 \cdot (N - 1) + t^2 \cdot p \cdot q} = \frac{1919 \cdot (1.96)^2 \cdot (0.50) \cdot (0.50)}{(0.05)^2 \cdot (1919 - 1) + (1.96)^2 \cdot (0.50) \cdot (0.50)} = 320$$

Bu araştırmada, belirli büyüklükteki evrenlerde oran kestirimine dayalı örneklem formülleri doğrultusunda, %5 hata payı ve %95 güven düzeyi esas alınarak yapılan örneklem büyüklüğü hesaplaması sonucunda minimum 320 katılımcıya ulaşılması gerektiği belirlenmiştir. Bu hesaplamada, muhasebe meslek mensuplarının yer aldığı evrenin temsil gücünü sağlayacak ölçüde bir örneklem büyüklüğü hedeflenmiştir.

Araştırma kapsamında yürütülen saha çalışmaları sonucunda kolayda örneklem yöntemi ile toplamda 350 katılımcıya ulaşılmıştır. Ancak 28 anket eksik doldurulması nedeniyle analizlere dâhil edilmemiş ve toplamda 322 anket işleme alınmıştır. Bu sayı, öngörülen minimum örneklem büyüklüğünün üzerinde yer almakta olup, çalışmanın istatistiksel olarak anlamlı ve güvenilir sonuçlar üretmesi açısından yeterli temsil gücüne sahip olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda, ulaşılan örneklem büyüklüğü hem hesaplamalarla tutarlı bir düzeyde kalmış hem de araştırma evrenini temsil etme yeterliliğini sağlamıştır.

5.3. Araştırmanın Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olan anket (*anket uygulaması için SCÜ SBE Sosyal Bilimler Bilimsel Araştırma Önerisi ve Etik Değerlendirme Kurulu, 18.01.2024 tarih ve 2024/6 sayılı kararıyla etik kurul uygunluğu alınmış ve 03-28/02/2024 tarihleri arasında veriler toplanmıştır*) kullanılmıştır ve anket üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, araştırmaya katılan muhasebe meslek mensuplarının demografik özelliklerinin tespitine yönelik beş soru yer almaktadır. İkinci bölümde, katılımcıların mesleki etik algılarını ölçmeye yönelik 12 ifadeden oluşan ölçek bulunmaktadır. Bu bölümdeki maddeler 5'li Likert tipinde (1=Kesinlikle Katılmıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum) şeklinde yapılandırılmıştır. Üçüncü bölümde ise muhasebe meslek mensuplarının haksız rekabet algılarını değerlendirmeye yönelik yine 12 maddelik bir ölçek yer almaktadır. Bu bölüm de 5'li Likert tipi bir ölçümle yapılandırılmış ve katılımcıların algı ve tutumlarını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Muhasebe meslek mensuplarının demografik özelliklerine ait bilgiler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1: Muhasebe Meslek Mensuplarının Demografik Özelliklerinin Dağılımı

	Değişkenler	N	Yüzde (%)
Unvan	SMMM	308	95,7
	SM	14	4,3
Eğitim Durumu	Lisansüstü	30	9,3
	Lisans	286	88,8
	Ön lisans	6	1,9
Mükellef Sayısı	1-20	75	23,4
	21-40	106	32,9
	41-50	58	18,0
	61-80	42	13,0
	81 ve daha fazla	41	12,7
Mesleki Deneyim	10 yıldan az	105	32,7
	11-15 yıl	80	24,8
	16-20 yıl	60	18,6
	21 yıl ve üzeri	77	23,9
Yaş	35 ve altı	78	24,2
	36-45	96	29,8
	46-55	100	31,2
	56 ve üzeri	48	14,9

Tablo 1'de yer alan verilere göre araştırmaya katılan muhasebe meslek mensuplarından %95,7'si SMMM, %4,3'ü SM'dir. %88,8'i lisans mezunu olan meslek mensuplarından %9,3'ü lisansüstü eğitim alırken, %1,9'u ön lisans düzeyinde eğitim almıştır. Muhasebe meslek mensuplarından %32,9'unun mükellef sayısı 21-40 arasıyken, %23,4'ünün 1-20, %18'inin 41-50, %13'ünün 61-80, %12,7'sinin ise 81 ve daha fazladır. Muhasebe meslek mensuplarından %32,7'sinin mesleki deneyimi 10 yıldan azken, %24,8'inin 11-15, %23,9'unun 21 yıl ve üzeri, %18,6'sının ise 16-20 yıl arasındadır. %31,2'si 46-55 yaşları arasında olan muhasebe meslek mensuplarından %29,8'inin yaşı 36-45, %24,2'sinin 35 ve altı, %14,9'unun ise 56 ve üzeridir.

Haksız Rekabet Ölçeği, TÜRHAK yönetmeliğindeki haksız rekabetle ilgili sorulardan Kısakürek ve Akarsu (2015) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek toplamda 25 sorudan oluşmakta ancak haksız rekabetle ilgili 18 adet soru kullanılmıştır ve 5'li likert tipindedir (Kesinlikle Evet, Evet, Kısmen, Bilmiyorum, Hayır). Etik ölçeği için etik ile ilgili sorular kullanılmıştır. Ölçekte 12 adet ifade yer almaktadır ve 5'li likert tipindedir (Kesinlikle Katılmıyorum, Kararsızım, Katılıyorum, Kesinlikle Katılıyorum). Bu sorular literatür çalışmalarından, Uysal 2019 çalışmasından ve Muhasebe Meslek Mensuplarının Etik Eğitimi ve Etik Sözleşme Yapılması Hakkındaki Tebliğ'den faydalanılarak hazırlanmıştır. Yaptığımız araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenirlik analizi (Cronbach's Alpha katsayıları) Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: Güvenirlik Analizi

Ölçek	Cronbach's Alpha (α)
Mesleki Etik Ölçeği	0,649
Haksız Rekabet Ölçeği	0,767

Cronbach α katsayısının 0,40'ın altında bir değer alması durumunda ölçeğin "güvenilir olmadığı", 0,40-0,59 arasında olması halinde ölçeğin "düşük güvenilirlikte" olduğu, 0,60-0,79 arasında bir değere sahip olması durumunda ise ölçeğin "oldukça güvenilir" olduğu ve 0,80-1,00 arasında bir değer alması halinde de ölçeğin "yüksek güvenilirlikte" olduğu şeklinde yorumlanır (Karagöz, 2016: 941). Bu yorumlara göre Mesleki Etik ve Haksız Rekabet Ölçeklerinin *oldukça güvenilir* olduğu ifade edilebilir.

5.4. Araştırma Verilerinin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde SPSS 24.0 istatistiksel veri analiz programı kullanılmıştır. Araştırmaya katılan muhasebe meslek mensuplarının demografik özellikleri ve veri toplama aracında yer alan ifadelere verilen cevapların dağılımını belirlemek için yüzde ve frekans analizi yapılmıştır. Araştırma veri toplama aracının güvenirlik düzeyi tespiti için veri toplama aracındaki ölçeklerin Cronbach's Alpha katsayıları hesaplanmıştır. Çalışmada kullanılan verilerinin normalliğini tespit edebilmek için Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi yapılarak faktörlere ilişkin ortalama puanlar ile varyasyon katsayıları Tablo 3'te gösterilmektedir.

Tablo 3: Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi Sonuçları

Ölçekler	n	Ortalama	Standart Sapma	Varyasyon n Katsayısı	Çarpıklık k	Basıklık k	Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi İstatistiği	p
Mesleki Etik Ölçeği	322	3,104	0,528	%17	-0,439	2,090	0,096	0,000
Haksız Rekabet Ölçeği	322	3,339	0,642	%19	-0,749	0,602	0,089	0,000

Analiz verilerinin Likert tipi ölçeklerden elde edilmiş olması nedeniyle, değişkenlerin normal dağılıma uygunluğunun kontrol edilmesi araştırmanın istatistiksel yöntemi açısından önemlidir. Bu bağlamda, çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) katsayıları, verilerin dağılım karakteristiğini yorumlamak için incelenmiştir. Literatürde, çarpıklık katsayısının ± 1 aralığında ve basıklık katsayısının ± 2 aralığında olması durumunda, verilerin normal dağıldığı kabul edilir (Tabachnick ve Fidell, 2007; akt.: Günel, 2025: 246).

Araştırmada kullanılan "Mesleki Etik" ve "Haksız Rekabet" ölçeklerine ait çarpıklık ve basıklık değerleri bu eşik değerlerle karşılaştırılmış ve her iki ölçeğin de çarpıklık değeri ile "Haksız Rekabet" ölçeğinin basıklık katsayılarının belirlenen sınır aralıklarında yer aldığı görülmüştür. Ancak "Mesleki Etik" ölçeğinin basıklık katsayı değerinin belirlenen sınır aralıklarında yer almadığı belirlenmiştir. Normallik varsayımının sağlanabilmesi için bir diğer önemli kriter, varyasyon katsayılarının %33'den daha düşük olmasıdır (Oğuz ve Karakayacı, 2017: 183; akt.: Günel, 2024: 487). Yapılan analizlerde, ilgili değişkenlerin varyasyon katsayılarının bu eşik değerin altında olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, verilerin normal dağılıma uyup uymadığını test etmek amacıyla Kolmogorov-Smirnov testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre, her iki ölçeğin ortalama puanları için elde edilen p-değeri 0,05'ten küçük bulunmuş ve bu doğrultuda verilerin normal dağılım göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgular doğrultusunda, araştırmada parametrik testlerin varsayımlarının tam

olarak sağlanamadığı değerlendirilmiş ve analiz sürecinde nonparametrik istatistiksel yöntemler kullanılmıştır. İkili gruplar arasındaki farklılıkları analiz etmek amacıyla Mann-Whitney U testi, ikiden fazla grubu karşılaştırmak için ise Kruskal-Wallis H testi uygulanmıştır.

6. Bulgular

6.1. Mesleki Etik ile İlgili İfadelere Yönelik Bulgular

Mesleki etik açısından ulaşılan istatistiki bulgular Tablo 4’de görülmektedir.

Tablo 3: Muhasebe Meslek Etiği Ölçeğindeki İfadelere Verilen Cevapların Dağılımı

		Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1	Meslek hayatım boyunca mesleki etik kurallarına uydum	26	8,1	19	5,9	9	2,8	139	43,2	129	40,0
2	Bazı meslek mensupları mesleki standartlara uymayabilir	39	12,1	41	12,7	69	21,4	129	40,1	44	13,7
3	Mükellef baskısı, meslek mensuplarının etik kurallara aykırı hareket etmesine sebep olabilir.	34	10,5	45	14,0	62	19,3	115	35,7	66	20,5
4	Mükellef çıkarları için yetkililere yanıltıcı bilgi veren meslek mensubu var	22	6,8	64	19,9	75	23,3	88	27,3	73	22,7
5	Asgari ücret tarifesine uymayan meslek mensubu vardır.	16	5,0	25	7,7	64	19,9	116	36,0	101	31,4
6	Ücret yerine değerli hediye alan meslek mensubu var.	24	7,5	50	15,5	109	33,8	93	28,9	46	14,3
7	İşletme ile ortaklık kuran meslek mensubu vardır.	18	5,6	43	13,3	115	35,7	102	31,7	44	13,7
8	Bazı meslek mensupları yeterli donanımı olmadan uzman gibi davranmakta.	21	6,5	31	9,6	73	22,7	127	39,5	70	21,7
9	Bazı meslek mensupları mükellefe yakınlığa göre yasaları çiğnemektedir	32	9,9	79	24,5	103	32,0	69	21,5	39	12,1
10	Mesleki yasaya aykırılıktan ceza aldığım olmuştur	154	47,8	76	23,6	40	12,4	21	6,5	31	9,7
11	Mesleki etiğe aykırılık için cezalar yeterlidir	115	35,7	119	37,0	48	14,9	18	5,6	22	6,8
12	Mesleki etiğe yönelik düzenlemeler yeterlidir	150	46,6	105	32,6	28	8,7	23	7,1	16	5,0

Tablo 4’teki mesleki etik ölçeğinde yer alan ifadelerine verilen cevapların dağılımına göre; Muhasebe meslek mensuplarından %43,2’si “*Mesleki hayatım boyunca mesleki etik kurallarına uygun hareket ettim*” ifadesine katılmış, %40’ı ise kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Meslek mensuplarından %40,1’i “*Bazı meslek mensupları teknik ve mesleki standartlara uygun olarak hareket etmeyebilir*” ifadesine katıldığını, %21,4’ü bu konuda kararsız olduğunu, %13,7’si ise kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Meslek mensuplarının %35,7’si “*Mükellef baskısı, meslek mensuplarının etik kurallara aykırı hareket etmesine sebep olabilir*” ifadesine katıldığını, %20,5’i kesinlikle

katıldığını ifade etmişlerdir. Meslek mensuplarından %27,3'ü *“Bazı meslek mensupları müşteri çıkarlarını korumak için yetkililere yanıltıcı bilgi vermektedir”* ifadesine katıldığını, %23,3'ü bu konuda kararsız olduğunu, %22,7'si ise kesinlikle katıldığını belirtmişlerdir. Meslek mensuplarından %36'sı *“Asgari ücret tarifesinin altında iş kabul eden meslek mensupları vardır”* ifadesine katıldığını, %31,4'ü kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Meslek mensuplarının %28,9'u *“Muhasebe ücreti yerine değerli hediye kabul eden meslek mensupları vardır”* ifadesine katılmış, %33,8'i kararsız kalmış ve %15,5'i katılmamışlardır. Meslek mensuplarından %31,7'si *“Müşteri işletmelerle ortaklık kuran meslek mensupları vardır”* ifadesine katılırken, %35,7'si kararsız kalmış, %13,7'si ise kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Meslek mensuplarından %39,5'i *“Bazı meslek mensupları yeterli donanımına sahip olmadan, uzmanmış gibi davranmaktadır”* ifadesine katıldığını belirtirken, %22,7'si kararsız olduğunu, %21,7'si ise kesinlikle katıldığını ifade etmişlerdir. Meslek mensuplarından %24,5'i *“Bazı meslek mensupları mükelleflere yakınlığa göre yasaları çiğnemektedir”* ifadesine katılmadığını belirtirken, %32'si kararsız olduğunu, %21,5'i ise katıldığını belirtmişlerdir. Meslek mensuplarından %47,8'i *“Meslek yasalarına aykırılıktan dolayı ceza aldığım olmuştur”* ifadesine kesinlikle katılmadığını, %23,6'sı ise katılmadığını belirtmiştir. Meslek mensuplarından %37'si *“Ülkemizde meslek ahlakına uygun davranışta bulunmayan meslek mensuplarına verilen cezalar yeterlidir”* ifadesine katılmadığını, %35,7'si ise kesinlikle katılmadığını belirtmişlerdir. Meslek mensuplarından %46,6'sı *“Ülkemizde meslek ahlakı çerçevesinde yapılan düzenlemeler yeterlidir”* ifadesine kesinlikle katılmadığını, %32,6'sı ise katılmadığını belirtmişlerdir.

6.2. Haksız Rekabet ile İlgili Sorulara Yönelik Bulgular

Meslekteki haksız rekabete yönelik istatistiki bulgular Tablo 5'de görülmektedir.

Tablo 4: Haksız Rekabet Ölçeğinde Yer alan Sorulara Verilen Cevapların Dağılımı

		Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1	Sizce mesleğe özen gösteriliyor mu?	61	18,9	103	32,0	78	24,2	60	18,6	20	6,3
2	Meslekle ilgili muhasebe standartlarına uyuluyor mu?	34	10,6	101	31,4	66	20,5	100	31,0	21	6,5
3	İşverenle sözleşme yapmak için başka meslek mensubu sözleşmesini fesih ettirmeye çalışan var mı?	36	11,2	48	14,9	88	27,3	101	31,4	49	15,2
4	Üçüncü kişileri yanıltmak için gerçeğe aykırı belge düzenleniyor mu?	57	17,7	89	27,7	76	23,6	68	21,1	32	9,9
5	Asgari ücret tarifesi altında ücret talep ediliyor mu?	37	11,5	42	13,0	38	11,8	99	30,8	106	32,9
6	Üçüncü kişilere bir takım vaatlerde bulunularak iş almaya çalışanlar oluyor mu?	42	13,0	25	7,8	48	14,9	110	34,2	97	30,1
7	Meslekte meslek ruhsatı kiralaması yaşıyor mu?	32	9,9	35	10,9	69	21,4	97	30,1	89	27,7
8	Sözleşme değerinin altında serbest meslek makbuzu düzenleniyor mu?	29	9,0	23	7,1	50	15,5	146	45,4	74	23,0
9	Meslekte sahip olduğu unvanı kullananlar var mı?	28	8,7	42	13,0	46	14,3	10	43,5	66	20,5
10	Faaliyetleri hakkında yanıltıcı açıklamalar yapanlar var mı?	19	5,9	30	9,3	79	24,5	134	41,6	60	18,7

11	Başka meslektaşının itibarını zedelemek için yanıltıcı açıklama yapanlar var mıdır?	16	5,0	39	12,1	66	20,5	124	38,5	77	23,9
12	Meslek mensupları hakkında asılsız ihbar yapanlar var mı?	23	7,1	45	14,0	108	33,5	91	28,3	55	17,1

Tablo 5'teki haksız rekabet ölçeğinde yer alan sorulara verilen cevapların dağılımına göre; Muhasebe meslek mensuplarından %32'si "*Sizce meslekte özen gösteriliyor mu?*" sorusuna katılmadığını belirtirken, %24,2'si kararsız olduğunu belirtmiştir. Muhasebe meslek mensuplarından %31,4'ü "*Meslek ilgili muhasebe standartlarına uyuluyor mu?*" sorusuna katılmadığını, %31,1'i ise katıldığını belirtmiştir. Meslek mensuplarından %31,4'ü "*İşveren ile sözleşme yapabilmek için işverenin var olan başka meslek mensubu ile olan sözleşmesini fesih ettirmeye çalışan meslek mensupları var mı?*" sorusuna katıldığını, %27,3'ü kararsız olduğunu, %15,2'si kesinlikle katıldığını ifade etmişlerdir. Meslek mensuplarından %27,7'si "*Sizce üçüncü kişileri yanıltmak amacıyla gerçeğe aykırı belge düzenleniyor mu?*" sorusuna katılmamış, %23,6'sı kararsız kalmış, %21,1'i ise katılmışlardır. Muhasebe meslek mensuplarından %32,9'u "*Meslekte asgari ücret tarifesinin altında ücret talep ediliyor mu?*" sorusuna kesinlikle katıldığını, %30,8'i ise katıldığını ifade etmişlerdir. Muhasebe meslek mensuplarından %34,1'i "*Üçüncü kişilere bir takım vaatlerde bulunularak iş almaya çalışanlar var mı?*" sorusuna katıldığını, %30,1'i ise kesinlikle katıldığını belirtmişlerdir. Meslek mensuplarının %30,1'i "*Meslekte meslek ruhsatı kiralama yaşanıyor mu?*" sorusuna katıldığını, %27,7'si ise kesinlikle katıldığını belirtmişlerdir.

Muhasebe meslek mensuplarından %45,4'ü "*Sözleşme değerinin altında serbest meslek makbuzu düzenleniyor mu?*" sorusuna katıldığını, %23'ü ise kesinlikle katıldığını ifade etmişlerdir. Muhasebe meslek mensuplarından %43,5'i "*Meslekte sahip olduğu unvanı kullananlar oluyor mu?*" sorusuna katıldığını, %20,5'i ise kesinlikle katıldığını belirtmişlerdir. Muhasebe meslek mensuplarından %41,6'sı "*Kendi faaliyetleri hakkında yanıltıcı açıklamalarda bulunanlar oluyor mu?*" sorusuna katıldığını, %24,5'i kararsız olduğunu, %18,7'si ise kesinlikle katıldığını vurgulamışlardır. Meslek mensuplarından %38,5'i "*Başka meslektaşı hakkında itibarı zedelemeye dönük yanıltıcı açıklama yapılıyor mu?*" ifadesine katıldığını, %23,9'u kesinlikle katıldığını belirtmişlerdir. Muhasebe meslek mensuplarından %28,3'ü "*Meslek mensupları hakkında asılsız ihbar yapanlar var mı?*" sorusuna katıldığını, %33,5'i kararsız olduğunu, %17,1'i ise kesinlikle katıldığını belirtmişlerdir. Literatürdeki; Ömürbek ve Türkoğlu (2013), Sak (2013) ve Dikmen (2019) araştırma bulguları, bu çalışmadaki bulgulara benzer olduğu görülmüştür. Asgari ücretin altında iş yapma konusu, mesleğin itibarını zedeleyecek durumların olması konuları gibi.

6.3. Demografik Özelliklere Göre Mesleki Etik ve Haksız Rekabet Algıları

Demografik özellikler temelinde oluşan algılar aşağıdaki tablolarda analiz edilmiştir.

Tablo 5: Unvana Göre Mesleki Etik ve Haksız Rekabet Algısının Analizi

Ölçekler	Unvan Grupları	n	Sıra Ortalaması	Sıralar Toplamı	U Değeri	p
Haksız Rekabet	SMMM	308	162,86	50160,50	1737,5	0,219
	SM	14	131,61	1842,50		
Mesleki Etik	SMMM	308	160,96	49574,50	1988,5	0,622
	SM	14	173,46	2428,50		

Tablo 6 incelendiğinde, muhasebe meslek mensuplarının unvanlarına göre mesleki etik ve haksız rekabet algıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($p>0,05$). Mesleki etik ölçeği için Mann-Whitney U testi $p=0,622$, haksız rekabet ölçeği için ise $p=0,219$ olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlara göre, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler (SMMM) ile Serbest Muhasebeciler (SM) arasında her iki ölçek bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Ancak ortalama sıra değerleri incelendiğinde, mesleki etik algısı açısından SM unvanına sahip bireylerin etik algısının SMMM'lere kıyasla daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir (SM=173,46; SMMM=160,96). Ancak, haksız rekabet algısında da SM grubunun sıra ortalaması SMMM grubuna göre daha düşüktür (SM=131,61; SMMM=162,86). Bu durum, SM unvanına sahip kişilerin daha yüksek etik duyarlılığı ve daha düşük haksız rekabet algısına sahip olabileceğine işaret etmektedir; ancak fark istatistiksel olarak anlamlı düzeye ulaşmamıştır.

Tablo 6: Eğitim Durumuna Göre Mesleki Etik ve Haksız Rekabet Algısının Analizi

Ölçekler	Eğitim Durumu Grupları	n	Sıra Ortalaması	Ki-Kare	Serbestlik Derecesi	p
Haksız Rekabet	Lisansüstü	30	165,03	1,184	2	0,553
	Lisans	286	161,98			
	Önlisans	6	121,08			
Mesleki Etik	Lisansüstü	30	170,32	0,358	2	0,836
	Lisans	286	160,40			
	Önlisans	6	169,75			

Tablo 7’de görüldüğü gibi, muhasebe meslek mensuplarının eğitim durumlarına göre hem mesleki etik algıları hem de haksız rekabet algıları bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$). Haksız rekabet ölçeği için Kruskal-Wallis H testi $p=0,553$, mesleki etik ölçeği için ise $p=0,836$ olarak hesaplanmıştır.

Elde edilen bu bulgular, muhasebe meslek mensuplarının etik ve haksız rekabet algılarının eğitim düzeyine göre farklılaşmadığını göstermektedir. Sıra ortalamaları incelendiğinde, mesleki etik algısında lisansüstü eğitim düzeyine sahip bireylerin ortalamasının, diğer gruplara göre daha yüksek olduğu (Lisansüstü=170,32; Lisans=160,40; Önlisans=169,75) görülmektedir. Benzer şekilde, haksız rekabet algısında da lisansüstü grubu diğer gruplara göre daha yüksek sıra ortalamasına sahiptir (Lisansüstü=165,03; Lisans=161,98; Önlisans = 121,08). Bu durum, her ne kadar istatistiksel olarak anlamlı olmasa da, eğitim düzeyi yükseldikçe mesleki etik ve haksız rekabet konularında duyarlılığın da artabileceğine işaret eden bir eğilim göstermektedir.

Tablo 7: Mükellef Sayısına Göre Mesleki Etik ve Haksız Rekabet Algısının Analizi

Ölçekler	Mükellef Sayısı Grupları	n	Sıra Ortalaması	Ki-Kare	Serbestlik Derecesi	p
Haksız Rekabet	1-20	75	170,06	2,298	4	0,681
	21-40	106	158,58			
	41-50	58	148,66			
	61-80	42	161,77			
	81 ve daha fazla	41	171,27			
Mesleki Etik	1-20	75	184,06	13,234	4	0,010
	21-40	106	138,46			
	41-50	58	160,47			
	61-80	42	159,48			
	81 ve daha fazla	41	183,33			

Tablo 8’de görüldüğü üzere, muhasebe meslek mensuplarının mükellef sayısına göre haksız rekabet algısı açısından gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Haksız rekabet değişkenine ilişkin Kruskal-Wallis H testi sonucunda elde edilen $p=0,681$ değeri, bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olmadığını göstermektedir. Buna karşın, mesleki etik algısı açısından gruplar arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($p=0,010$). Sıra ortalamaları incelendiğinde, en yüksek mesleki etik algısı ortalamalarının 1–20 mükellef ile 81 ve üzeri mükellefe sahip olan meslek mensuplarında görüldüğü (sıra ortalaması: 184,06 ve 183,33) dikkat çekmektedir. Buna karşılık, 21–40 mükellefe sahip katılımcıların mesleki etik algısı en düşük düzeydedir (sıra ortalaması: 138,46). Bu durum, daha az veya daha çok sayıda mükellefle çalışan meslek mensuplarının, mesleki etik konularına daha fazla önem verdiklerini ya da bu konuda daha yüksek bir bilinç geliştirdiklerini göstermektedir. Özellikle orta düzeyde mükellefe sahip bireylerin etik algısındaki düşüş dikkat çekici bulunmuştur. Bu farklılığın nedeni, iş yükü, zaman baskısı veya mesleki tükenmişlik gibi faktörlerle ilişkili olabilir.

Tablo 8: Mesleki Tecrübe Süresine Göre Mesleki Etik ve Haksız Rekabet Algısının Analizi

Ölçekler	Mesleki Tecrübe Süresi Grupları	n	Sıra Ortalaması	Ki-Kare	Serbestlik Derecesi	P
Haksız Rekabet	10 yıldan az	105	164,02	1,573	3	0,665
	11-15 yıl	80	160,13			
	16-20 yıl	60	171,23			
	21 yıl ve üzeri	77	151,90			
Mesleki Etik	10 yıldan az	105	164,01	4,832	3	0,185
	11-15 yıl	80	152,88			
	16-20 yıl	60	182,39			
	21 yıl ve üzeri	77	150,75			

Tablo 9’da görüldüğü üzere, muhasebe meslek mensuplarının mesleki tecrübe sürelerine göre hem haksız rekabet hem de mesleki etik algıları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$). Kruskal-Wallis H testi sonuçlarına göre, haksız rekabet algısı için $p=0,665$, mesleki etik algısı için ise $p=0,185$ olarak hesaplanmıştır. Bununla birlikte, sıra ortalamalarına bakıldığında, 16–20 yıl tecrübeye sahip katılımcıların her iki değişkende de en yüksek ortalamalara sahip olduğu görülmektedir (Mesleki Etik=182,39; Haksız Rekabet=171,23). Buna karşın, 21 yıl ve üzeri tecrübeye sahip bireylerin her iki algı düzeyinde de daha düşük sıra ortalamalarına sahip olduğu dikkat çekmektedir (Mesleki Etik=150,75; Haksız Rekabet=151,90). Bu bulgular, deneyim süresi ile etik ve rekabet algısı arasında anlamlı bir farklılık olmasa da, belirli tecrübe düzeylerinde bu konulara yönelik algının yükselebileceğini, ancak çok uzun yıllar meslekte bulunmanın algısal düzeyde bir düşüşe yol açabileceğini düşündürmektedir. Özellikle 16–20 yıllık deneyime sahip bireylerin yüksek etik duyarlılık göstermeleri dikkat çekicidir.

Tablo 9: Yaş Göre Mesleki Etik ve Haksız Rekabet Algısının Analizi

Ölçekler	Yaş Grupları	n	Sıra Ortalaması	Ki-Kare	Serbestlik Derecesi	p
Haksız Rekabet	35 ve altı	78	150,04	4,014	3	0,260
	36-45	96	176,66			
	46-55	100	156,76			
	56 ve üzeri	48	159,68			
Mesleki Etik	35 ve altı	78	162,96	0,072	3	0,995
	36-45	96	162,01			
	46-55	100	161,31			
	56 ve üzeri	48	158,51			

Tablo 10’da görüldüğü üzere, muhasebe meslek mensuplarının yaş gruplarına göre hem haksız rekabet algısı hem de mesleki etik algısı açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$). Kruskal-Wallis H testi sonuçlarına göre, haksız rekabet değişkeni için $p=0,260$, mesleki etik değişkeni için ise $p=0,995$ olarak hesaplanmıştır. Bu bulgular, yaş grupları arasında etik ve haksız rekabet algılarının genel olarak benzer düzeylerde olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak sıra ortalamalarına bakıldığında, 36–45 yaş aralığındaki katılımcıların haksız rekabet algısının en yüksek seviyede olduğu görülmektedir (sıra ortalaması=176,66). Buna karşın 35 yaş ve altındaki bireylerin bu algısının daha düşük seviyede kaldığı (sıra ortalaması=150,04) dikkat çekmektedir. Mesleki etik açısından ise tüm yaş gruplarının sıra ortalamalarının birbirine oldukça yakın olduğu ve önemli bir fark göstermediği görülmektedir. Bu da mesleki etik algısının yaş faktöründen bağımsız olarak şekillendiğini düşündürmektedir.

6.4. Mesleki Etik ve Haksız Rekabete Karşı Duyarlılık Algısı Arasındaki İlişki

Tablo 10: Mesleki Etik ve Haksız Rekabet Duyarlılığı Arasındaki Korelasyon Analizi

		Haksız Rekabet
Mesleki Etik	r	0,480 **
	t	0,000

** $p<0,01$

Değişkenler arasındaki ilişkinin düzeyi, korelasyon katsayısının 0-0.29 arasında olması durumunda zayıf; 0.30-0.64 arasında olması durumunda orta; 0.65-0.84 arasında olması durumunda güçlü; 0.85-1 arasında olması durumunda da çok güçlü şeklinde yorumlanabilir (Ural ve Kılıç, 2013:). Analiz sonuçlarına göre, muhasebe meslek mensuplarının mesleki etik algısı ile haksız rekabet ölçeğinden elde edilen puanlar arasında pozitif yönlü, istatistiksel olarak anlamlı ve orta düzeyde bir ilişki tespit edilmiştir ($r=0,480$, $p<0,01$). Bu bulgu, etik algısı yüksek olan bireylerin haksız rekabet davranışlarına ilişkin daha fazla farkındalık geliştirdiklerini ya da bu konudaki duyarlılıklarının arttığını düşündürmektedir. Ancak bu ilişki, nedensellik içermemekte olup yalnızca iki değişken arasında birlikte değişim olduğunu göstermektedir.

Tablo 11: Mesleki Etik ve Haksız Rekabet Arasındaki Regresyon Analizi

	Standardize edilmemiş katsayılar		Standardize edilmiş katsayılar				
	B	S.E	β	t	p.	F	R ²
(Devamlı)	1,529	0,188		8,151	0,000	95,763	0,230
Mesleki Etik	0,583	0,060	0,480	9,786	0,000		

Bağılı Değişken: Haksız Rekabet

Tablo 12’de yer alan regresyon analizine göre, modelin anlamlılık düzeyi $p<0,001$ olup, kurulan regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlıdır ($F=95,763$, $p<0,001$). Bağımsız değişken olan mesleki etik algısının, bağımlı değişken olan haksız rekabet algısı üzerindeki etkisini açıklamak amacıyla oluşturulan regresyon denklemi aşağıdaki gibidir:

$$\text{Haksız Rekabet} = 1,529 + 0,583 \times \text{Mesleki Etik}$$

Bu denklem doğrultusunda, mesleki etik algısında meydana gelen her bir birimlik artış, haksız rekabet algısında 0,583 birimlik bir artışa karşılık gelmektedir. Bu durum, etik algısı yüksek olan muhasebe meslek mensuplarının, mesleki uygulamalarda haksız rekabet davranışlarına karşı daha hassas davrandıklarını ve bu tür durumlara karşı daha yüksek bir duyarlılığa sahip olduklarını göstermektedir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta; elde edilen sonucun haksız rekabet davranışının azalması değil, bu tür davranışların algılanmasının artması olduğudur. Regresyon katsayısının pozitif olması, etik algısı yüksek bireylerin, haksız rekabete dair durumlardaki farkındalıklarının da yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, mesleki etik algısı ile haksız rekabet algısı arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu ifade edilebilir. Bu sonuç, Arslan ve Kılıç (2023) ile Tugay ve Kılıç (2017b) gibi benzer çalışmalarda da ifade edildiği üzere, etik düzeyi yüksek olan meslek mensuplarının haksız rekabet durumlarına karşı daha hassas ve farkındalık düzeyi yüksek bireyler olduğunu desteklemektedir.

Modelin açıklayıcılık oranı ($R^2=0,230$) olup, bu durum mesleki etik algısının, haksız rekabet algısındaki toplam değişimin %23’ünü açıkladığını göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, modelin orta düzeyde bir açıklayıcılığa sahip olduğu söylenebilir.

7. Sonuç ve Tartışma

İşletmelerin muhasebe bilgi sistemlerince sağlanan bilgiler direkt/endirekt şekilde toplumun genelini ilgilendirdiği için sosyal sorumluluk düzeyi fazladır. Muhasebe meslek mensubu doğru ve güvenilir bilgi sunmakla yükümlüdür. Muhasebe bilgileriyle ekonomik kararların alınması kolaylaşmaktadır. Meslek mensubu ayrıca tarafsız ve dürüst olma gibi erdemli davranışlarda bulunmalıdır. Toplumun bütün kesimlerinin çıkarlarını gözetmek etik davranış ile açıklanabilir. Etik davranmak ise evrensel kurallarca şekillenir ve meslek itibarını yükselten mesleki ilkeleri ifade eder. Etik ilkeler objektif olarak bütün işlemleri mahremiyet içinde uygun, doğru ve tam olarak sorumluluk duygusuyla kaydetmeyi gerektirir.

Meslek mensupları bazen etik davranmayıp çıkar çatışması yaşayıp etik ikileme de düşebiliyorlar. Bu duruma düşmemek için toplumun bütün kesimlerinin menfaatleri gözetilmelidir. Kamusal faydayı dikkate alma sorumluluğu taşıyan meslek mensupları sadece mükellefleri memnun etmekten kaçınarak, ilgili mevzuata uymalı, mesleki itibarı, onuru ve vakarını olumsuz etkileyecek davranışlardan uzak durmaları gerekir. Mesleğini tanıtmada sunulabilecek hizmetler hakkında doğru bilgiler vermeli, mesleki itibara gölge düşürmemeli, meslektaşlarıyla ilgili olumsuz ifade ve yorumlar yapmamalıdır. Böyle durum ve davranışlar en büyük mesleki problemlerden olan haksız rekabete yol açmaktadır. Muhasebe mesleği içinde hizmet

kalitesi bakımından rekabet bulunmaktadır. Ancak etik dışı hareket ederek haksız rekabete sebebiyet verecek ve olumsuz sonuçlara yol açabilecek bazı durumların aşağıdaki gibi gerçekleştiği anlaşılmıştır:

- Öncelikle, meslek mensupları aralarındaki ve mükellefleriyle olan ilişkilerinde haksız rekabet oluşabilir. Kendi aralarındaki haksız rekabet çoğunlukla daha çok kazanç elde etme isteği olan meslektaşın, kapasitesinden fazla iş almasından dolayı ortaya çıkar ve muhasebecilerce en fazla yakınılan bir durumdur. Verilen hizmetler sonucunda sağlanacak çıkarlar üzerinden işveren ile ortaklıklar kurmak da haksız rekabet durumunu ortaya çıkarır.
- Finansal nitelikli uygulamalar da haksız rekabeti doğurmaktadır. Bu durum ise; genellikle mesleğe yeni başlayan ve yüksek maliyetler ile başa çıkmaya çalışan muhasebeciler ile daha fazla tanınmak ve iş alabilmek için belirlenen ücret uygulaması altında hizmet vermekten kaynaklanabilmektedir.
- Bazı meslek mensupları reklam yoluyla; diğer meslek mensupları hakkında olumsuz ifadelerde bulunarak, mevzuata aykırı şekilde bilgiler paylaşarak veya verilen hizmeti ve kazanılmış olan deneyimleri abartarak haksız rekabete sebebiyet verebilir.

Yapılan araştırmada meslek mensuplarının mesleki etik algıları ile bu algıların haksız rekabete etkileri incelenmiş; sağlanan veriler SPSS programı ile analiz edilerek anlamlı bulgulara ulaşılmıştır.

Genel olarak mesleki uygulamalarda ciddi etik sorunların yaşandığı görülmektedir. Uygulamada mükellef baskısı ve çıkarları doğrultusunda etik dışı davranışların yaygın olduğu düşünülmektedir. Meslek mensuplarının bazıları, rekabet veya müşteri kazanma amacıyla ücret tarifeleri altında hizmet vermekte ve sözleşme değerinin altında belge düzenlemektedir. Meslek mensuplarının bir kısmı değeri yüksek hediyeler konusunda etik ikilem yaşarken, bazıları bu tür hediyeleri kabul etmektedir. Bu durum etik duruşta tutarsızlık olduğunu göstermektedir. Etik dışı davranışlara karşı uygulanan ceza ve düzenlemelerin yetersiz olduğu görüşünün yaygın olması bu davranışların önüne geçilememesine sebep olabilmektedir. Meslekte uzman olmayan kişilerin kendilerini uzman gibi göstererek bu şekilde müşteri edinmesi mesleğe zarar vermektedir. Bazı meslek mensuplarının mükellefleri vaatler ile kendi portföyüne çekmeye çalıştığı da belirtilmiştir. Meslek mensuplarının çoğunluğu gerçeğe aykırı belge düzenlenmediğini düşünse de, yine de bazı etik dışı uygulamaların varlığı dile getirilmektedir. Unvan sahibi olmadan ruhsat kiralarak faaliyet gösterenler ve hem meslektaşlarına zarar vermek hem de kendi faaliyetlerini olduğundan farklı göstermek amacıyla yanıltıcı bilgi verenlerin olduğu da ifade edilmiştir.

Bu bulgular, meslek etiği açısından ciddi sorunların varlığına işaret etmektedir. Etik ilkelerin benimsenmesi kadar, bu ilkelerin etkin bir şekilde denetlenmesi ve caydırıcı yaptırımların uygulanması da önemlidir.

Literatürde belirtilen önceki araştırmalarda elde edilen bulgular ile yapılan araştırmada elde edilen bulgular arasında benzerlikler vardır. **Sak** tarafından yapılan 2013 yılındaki çalışmadaki sonuçlara benzer olarak bu araştırmada da ücret tarifelerine uyulmadığı, ruhsatların kiralandığı, SMM odalarının problemlere yeterli düzeyde çözümler geliştiremediği ve düzenlemelerin etkili olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır. **Anuk** tarafından yapılan 2015 yılındaki çalışmada da bu araştırmadaki bulgulara benzer şekilde mesleki etik düzenlemeleri ve uygulanan cezaların yetersizliği belirtilmiştir. **Uysal** tarafından 2019 yılında yapılan çalışmada meslek mensuplarının etik algısı ile haksız rekabet algısı arasında pozitif yönlü orta şiddette bir ilişkinin varlığı tespiti yapılmıştır. Bu araştırmada da etik algısı yüksek olan meslek mensuplarının haksız rekabete karşı daha duyarlı olduğu (haksız rekabet eğiliminden kaçındıkları) sonucuna ulaşılmıştır.

Demografik değişkenlere göre yapılan analizlerde; unvan, eğitim durumu, mesleki tecrübe süresi ve yaş gruplarına göre mesleki etik ve haksız rekabet algılarında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ancak, mükellef sayısı değişkeni açısından mesleki etik algısında anlamlı bir farklılık saptanmış; özellikle çok az veya çok fazla mükellefe sahip bireylerin etik duyarlılığının daha yüksek olduğu görülmüştür. Haksız rekabet algısı ise bu değişkene göre farklılık göstermemiştir.

Araştırmanın dikkat çekici bulgularından biri, mesleki etik ile haksız rekabet algısı arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki ($r=0,480$, $p<0,01$) bulunmasıdır. Bu durum, etik algısı yüksek bireylerin haksız rekabet durumlarına karşı daha duyarlı olduğunu göstermektedir. Ayrıca regresyon analizi sonuçlarına göre, mesleki etik algısı, haksız rekabet algısını anlamlı ve pozitif yönde etkilemektedir ($B=0,583$; $R^2=0,230$). Yani etik algısındaki artış, haksız rekabet algısının da yükselmesine neden olmakta; bu da bireylerin etik dışı durumları daha fazla fark ettiğini göstermektedir. Bu bulgular, Arslan ve Kılıç (2023) ile Tugay ve Kılıç (2017) gibi benzer çalışmalarla

tutarlıdır ve etik duyarlılığı yüksek bireylerin haksız rekabetle mücadelede daha farkında ve bilinçli olduklarını ortaya koymaktadır.

Literatürde mesleki etik ve haksız rekabete etkisinin birlikte ele alındığı az sayıda çalışma olmasına rağmen ulaşılan bulgular bu araştırmadaki bulgulara benzerlik göstermektedir. Özellikle mesleki etik algısı yüksek olan meslek mensuplarının haksız rekabete yol açacak davranışlardan kaçındığı hususu ortak bir durum tespitini göstermektedir.

Muhasebe meslek mensuplarının etik değer ve ilkeleri benimsemesi, etik anlayışa sahip çıkmaları meslek ahlaki ve meslek etiği algı gelişimi için farkındalık oluşturacaktır. Etik algısı gibi soyut bir durumun denetlenmesinin güçlüğü ve mevzuatça oluşturulamaması meslek mensuplarına sorumluluk yüklemektedir. Bu durumda meslek mensupları mesleki ahlaki gözeterek faaliyetlerini yürüttükleri zaman haksız rekabet davranışı azalacak ve mesleki etik algısının oluşması sağlanacaktır.

Haksız rekabetin önlenmesi amacıyla, meslek mensupları ile mükellefler arasında yapılacak sözleşmelerin TÜRMOB ile Gelir İdaresi Başkanlığı'nın denetim ve gözetimi altında yapılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu uygulama, özellikle ücretsiz ya da asgari tarifenin altında hizmet sunulmasının önüne geçilmesi açısından önem arz etmektedir. Ayrıca, meslek mensuplarına ilişkin merkezi bir veri tabanı (kütük) oluşturulmalı ve mükellefin, meslek mensubuna olan ücret borcunu ödemeksizin başka bir meslek mensubuyla sözleşme yapması engellenmelidir. Bununla birlikte, takip eden yıllarda belirlenen hizmet ücretlerinin, bir önceki yıla göre makul bir indirim haricinde düşürülmesi yerine, en azından artış yönünde seyretmesi sağlanmalıdır. Meslek mensuplarının, belirlenen ücret tarifelerine uygun biçimde sözleşme yapmaları ve bu tarifelerin altında hizmet sunmamaları gerekmektedir. Aksi takdirde, piyasa koşullarını bozan ve mesleki etikle bağdaşmayan haksız rekabet ortamları kaçınılmaz hale gelecektir. Haksız rekabete karşı tedbir alınmasında odaların da sorumluluğu vardır. Odaların; ortaya çıkan işlemin haksız rekabeti oluşturup oluşturmadığını tespit etme, haksız rekabet konusu işlemin yasaklanıp durdurularak sağlanan gelire el koyma gibi konularda dava açmaya yetkileri vardır.

Kaynaklar

- 3568 Sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu, R.G. 20194, 13.6.1989, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3568.pdf>, (Erişim Tarihi: 17.02.2024).
- Akay H., (2002), Muhasebe Mesleğinde Etik, *Öneri Dergisi*, 5(17), 77-92.
- Akdoğan, H. (2003), *Muhasebe Meslek Etiğinin Kamunun Aydınlatılmasındaki Önemine Meslek Mensuplarının Yaklaşımları*, Eskişehir, Anadolu Üniv. AÖF Yayınları.
- Akpolat, T. (2015). *Etik Yönelim ve Mesleğe Yeni Başlayanların Algısının Haksız Rekabet Davranışı Üzerine Etkisi: Muhasebeciler Üzerinde Bir Araştırma*. Gebze Teknik Üniv., Yayınlanmamış YL Tezi.
- Aktaş, K. (2014). Etik-Ahlak İlişkisi Ve Etiğin Gelişim Süreci, *Journal of International Management And Social Researches*. 1(2), 22-32
- Arı, H. (2011). Kurumsallaşma Sürecinde Haksız Rekabet. 3. *Türkiye Haksız Rekabetle Mücadele Kongresi*, Ankara: TÜRMOB Yayınları No: 412. 66-71.
- Arıkan Y. (2015), "Medeniyet, Haklı Rekabet Ve Ortak Gelecek Muhasebe", *İSMMMO Mali Çözüm Dergisi*, (127), 9-16.
- Arslan, Ü., & Kılıç, M. (2023). Muhasebe Mesleğinde Haksız Rekabet-Etik İlişkisi. *International Journal of Applied Economic and Finance Studies*, 8(2), 24-40.
- Baraz, B.A., (2013), *Rekabet Yönetimi Ders Notları*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, AÖF, İİBF.
- Başpınar, A. (2005), Türkiye'de Ve Dünyada Denetim Standartlarının Oluşumuna Genel Bir Bakış, *Maliye Dergisi*, (148), 35-62
- Bektöre, S., Sözbilir, H. ve Banar, K., (2010), *Genel Muhasebe*, Ankara, Nisan Kitapevi.

- Bilen, A.,- Yılmaz, Y., (2014), Muhasebe Mesleğinde Etik ve Etik İlgili Çalışmalar, *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*,2(6), 57-72.
- Civelek, M.A.,- Durukan, M., (1997), Günümüz Koşullarında Muhasebe Mesleği ve Meslek Ahlakı. 3.*Türkiye Muhasebe Denetim Sempozyumu Bildiri Kitabı*, ISMMMO Yayınları 20, 31-132.
- Çekici, N. (2009). Muhasebe Mesleğinde Uzmanlaşma. 1.*Türkiye Haksız Rekabetle Mücadele Kongresi*. TÜRMOB Yayınları No:367, 88-91.
- Çokgezen, M. ve Toksoy F., (2013), Profesyonel Mesleklerde Regülasyon, Deregülasyon Ve Rekabet Hukuku, *Rekabet Dergisi*, 14(3), 19-35.
- Çukacı, Y.C., (2006), Kamuyu Aydınlatmada Muhasebe Meslek Elemanının Etik Anlayışı ve İzmir İlinde Bir Uygulama, *Dokuz Eylül Üniv. SBE Dergisi*, 8(1), 89-111.
- Dikmen, B. B. (2019), Muhasebe Meslek Mensuplarının Mesleki Deneyim Sürelerine Göre Haksız Rekabetin Değerlendirilmesi: Giresun İl Merkezinde Bir Araştırma. *KATÜ SBE Dergisi*, 11 (20), 89-109.
- Ekerkil, V. (2017). İstanbul SMMM Odasında Kayıtlı Muhasebe Meslek Mensuplarına Verilen Disiplin Cezalarının Suç Dağılımı ve Analizi: 2008-2015. *Mehmet Akif Ersoy Üniv. SBE Dergisi*, 9(18), 328-352.
- Genç, M. (2019). *Muhasebede Etik Ve Muhasebe Hataları, Geleceğin Dünyasında Bilimsel Ve Mesleki Çalışmalar*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Gücenme Ü., (1994). *Tek Düzen Hesap Planına Göre Ticaret İşletmelerinde Muhasebe ve Envanter İşlemleri*, Bursa, Marmara Kitapevi Yayınları.
- Günel, Y. (2024). Satın Alma Sürecinde Sosyal Medyanın Etkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20(2), 473- 501.
- Günel, Y. (2025). TR72 Bölgesinde Hizmet Veren Kamu Personellerinin İslami Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Bazı Sosyo-Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Fiscaeconomia*, 9(1), 235-256. <https://doi.org/10.25295/fsecon.1508314> (Erişim tarihi: 12.05.2025)
- Karagöz, Yalçın (2016). *SPSS 23 ve Amos 23 Uygulamalı İstatistiksel Analizler*. Ankara: Nobel Akad. Yay.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler* (31.baskı). Ankara: Nobel Yay.
- Karasioğlu F. ve Altan M., (2004). Ülkemiz Muhasebe Meslek Mensuplarının Toplumun Çeşitli Katmanları Tarafından Algılanma Biçimi Üzerine Bir Araştırma, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 21, 53-64.
- Kısakürek M. ve Pekcan A., (2005). Muhasebenin Ürettiği Bilgiye Farklı Açılardan Bakışlar, *Sivas Cumhuriyet Üniv. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(2), 107-125.
- Kısakürek , M. ve Akarsu, A., (2016), Muhasebecilik Mesleğinde Haksız Rekabet Olgusu: Sivas İlinde Bir Araştırma, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 20 (2): 647-664
- Kurnaz, N., Altunal, I., ve Özbek, A. (2016). Haksız Rekabeti Önleme Açısından TÜRMOB E-Birlik Yazılımı Hakkında Meslek Mensuplarının Değerlendirmeleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma. *Mali Çözüm Dergisi*, (135), 13-29.
- Kutlu, A. H., (2008), *Muhasebe Meslek Ahlakı*, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım,.
- Kutlu, H.A. (2008). Muhasebe Meslek Mensupları ve Çalışanlarının Etik İnkilemleri: Kars Ve Erzurum İllerinde Bir Araştırma, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63(2), 143-170
- Marşap B., (1996). Muhasebe Mesleği, Fonksiyonları ve Meslek Mensuplarının Nitelikleri, *Yaklaşım Dergisi*, 37, 119-123.
- Ömürbek, V., ve Türkoğlu, T. (2013). Muhasebe Meslek Mensupları Arasında Yaşanan Haksız Rekabet Üzerine Bir Araştırma. *Balıkesir Üniversitesi SBE Dergisi*, 16(30), 115-149.
- Özer G. Uyar M., (2010). Muhasebecilerin Etik Oryantasyonlarının Mesleki Bağlılığa Etkisi Üzerine Bir İnceleme, *Muhasebe ve Finansman Dergisi* , (48), 89100.
- Saban, M., & Atalay, B. (2005). Yönetim Muhasebecileri Açısından Etik Ve Etik Davranışın Önemi, *Muhasebe İşletme Araştırmaları Dergisi*

- Sak, E., (2013), *Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Ve Yeminli Mali Müşavirlik Mesleğinde Haksız Rekabet Olgusu*, Atılım Üniversitesi, SBE, İşletme Yönetimi, YL Tezi.
- Sakarya, Ş. ve Kara, S. (2010). Türkiye’de Muhasebe Meslek Etiğine Yönelik Düzenlemeler ve Meslek Mensupları Tarafından Algılanması Üzerine Bir Alan Araştırması, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 12(18), 57-72
- Topçu, F. (2010). Muhasebe İşlerinde Haksız Rekabetin Boyutları ve Unsurları. II. *Türkiye Haksız Rekabetle Mücadele Kongresi*. TÜRMOB Yayınları No: 379, 35-43
- Tugay, O., ve Kılıç, M. (2017a), Meslek Etiği ve Muhasebe Meslek Mensuplarının Etik Sözleşme Algısının Kuramsal Modeli, *Mehmet Akif Ersoy Üniv. SBE Dergisi*, 9(22), 542-554.
- Tugay, O., & Kılıç, M. (2017b). Muhasebe Meslek Mensuplarında Etik Algı Düzeylerinin Belirlenmesi: Batı Akdeniz Bölgesi’nde Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniv. SBE Dergisi*, (27), 83–100.
- Uysal, M. (2019), *Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Etik Algısının Haksız Rekabet Davranışına Etkisi: Trabzon SMMMO’na Yönelik Bir Araştırma*, KATÜ, SBE, YL Tezi.
- Yahyaoğlu, G., Korkmaz M. (2011), Aldatıcı Reklamların Tüketici Üzerindeki Etkilerinin Rekabet Hukuku Açısından Değerlendirilmesi, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı: 24, 2-30.
- Yardımcıoğlu M., Büyükşalvarcı A., İyibildiren M., (2006), Etiksel Açıdan Yeminli Mali Müşavirlerin Sorumluluklarının Konya İli Özelinde İncelenmesi, *Selçuk Üniv. Karaman İİBF Dergisi*, (11), 170-180.
- Yılmaz R., Kaya M., Kurumsal Yönetim İlkelerinin Muhasebe Etik Kuralları İle İlişkisi, *İşletme Bilimi Dergisi*, 2(1), 2014, 17-35.